

Н. В. Датиї,

д. держ. упр., професор, професор кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління, Поліський національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0640-6426>

Н. М. Шуляр,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та бізнес-технологій, Державний університет "Київський авіаційний університет"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4109-5961>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.12.12

## ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

N. Datsii,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Economic Theory, Intellectual Property and Public Administration, Polissia National University

N. Shuliar,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Business Technologies, State University "Kyiv Aviation University"

### IMPACT OF INNOVATIVE ACTIVITY ON THE GROWTH OF THE COMPETITIVENESS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

*Проаналізовано концептуальні підходи та конкретизовано еволюцію поглядів на генезу та розвиток інноваційних відносин. Висунуто уточнене визначення сутності інновації, доповнено класифікацію та види інновацій. Аналіз концептуальних підходів та конкретизація поглядів на генезу та розвиток інноваційних економічних відносин сприяли обґрунтуванню їх як визначальних у системі сучасних економічних відносин з позиції створення сприятливих умов для відтворення конкурентоспроможної економіки. Зазначено, що утипізації концептуальних підходів до вивчення інновацій Й. Шумпетером не передбачається зміна людського фактора, якщо врахувати, що в процесі інноваційного розвитку особливого значення набувають такі якісні характеристики працівника, як його знання, бажання та здатність до безперервного навчання та самовдосконалення, творчості та новаторства. З позиції політико-економічного аналізу розвиток інноваційних економічних відносин, які в сукупності зі своїми об'єктами, суб'єктами, їх інтересами та цілями, а також механізмом їх забезпечення утворюють умови для відтворення конкурентоспроможної економіки, потребує визнання їхнього головного місця та практичної значущості у системі сучасних економічних відносин.*

*З позиції політико-економічного аналізу інновація на відміну від таких понять як ідея, винахід, оновлення трактується як сукупність відносин щодо досягнення результату у вигляді нововведень (продуктових, процесних, організаційно-управлінських, інституційних та інших), що мають комерційний та соціально-економічний ефект. Інновація відображає об'єктивні за змістом соціально-економічні відносини; її "територія" охоплює всі стадії відтворення; є свідомою зміною видів господарської діяльності; передбачає залучення та використання якісно нових ресурсів; сприяє вирішенню проблеми організаційної культури; єдина форма забезпечення зростання конкурентоспроможності економіки у тривалому періоді економічного розвитку. Класифікацію інновацій доповнено за ознакою стратегічного розвитку економіки, що сприяло введенню в економічний аналіз нових видів інновацій: структурні, споживчі або клієнтоорієнтовані, маркетингові та організаційно-управлінські. Інновації впливають на динаміку економіки: з одного боку, відкривають нові можливості для її зростання, з іншого — унеможливають продовження цього зростання в традиційних напрямках. Вони порушують економічну рівновагу, вносячи обурення і невизначеність в економічну динаміку, і в той же час сприяють формуванню економіки нового типу — інноваційної економіки.*

Інноваційна економіка (економіка знань, інтелектуальна, "розумна" економіка) трактується як такий тип господарської діяльності, що ґрунтується на виробництві та реалізації нововведень. Обґрунтовано етапи формування та характеристику інноваційної економіки на основі дослідження динаміки сучасного економічного розвитку. Уточнено соціально-економічне трактування поняття "конкурентоспроможність" стосовно економіки в цілому, показано співвідношення з поняттям "ефективність економіки", визначено конкурентні переваги промислових підприємств з урахуванням специфіки їх розвитку. Запропоновано концепцію зростання конкурентоспроможності промислових підприємств на основі розвитку базисних, організаційно-управлінських та інституційних інновацій. Визначено стан конкурентоспроможності промислових підприємств та розроблено основні напрямки впливу інновацій на зростання конкурентоспроможності промислових підприємств, що забезпечують ефективну взаємодію науки, бізнесу та держави в умовах глобалізації.

*Conceptual approaches are analyzed and the evolution of views on the genesis and development of innovative relations is specified. A refined definition of the essence of innovation is put forward, the classification and types of innovations are supplemented. The analysis of conceptual approaches and the specification of views on the genesis and development of innovative economic relations contributed to the substantiation of them as determining in the system of modern economic relations from the position of creating favorable conditions for the reproduction of a competitive economy. It is noted that the typification of conceptual approaches to the study of innovations by J. Schumpeter does not assume a change in the human factor, given that in the process of innovative development, such qualitative characteristics of the employee as his knowledge, desire and ability for continuous learning and self-improvement, creativity and innovation acquire special importance. From the perspective of political and economic analysis, the development of innovative economic relations, which together with their objects, subjects, their interests and goals, as well as the mechanism for their provision, form the conditions for the reproduction of a competitive economy, requires recognition of their main place and practical significance in the system of modern economic relations.*

*From the perspective of political and economic analysis, innovation, unlike such concepts as idea, invention, renewal, is interpreted as a set of relations to achieve a result in the form of innovations (product, process, organizational and managerial, institutional and others) that have a commercial and socio-economic effect. Innovation reflects objective socio-economic relations in content; its "territory" covers all stages of reproduction; is a conscious change in types of economic activity; involves the attraction and use of qualitatively new resources; contributes to solving the problem of organizational culture; the only form of ensuring the growth of the competitiveness of the economy in a long period of economic development. The classification of innovations has been supplemented by the strategic development of the economy, which has contributed to the introduction of new types of innovations into economic analysis: structural, consumer or customer-oriented, marketing and organizational and managerial. Innovations affect the dynamics of the economy: on the one hand, they open up new opportunities for its growth, on the other — they make it impossible to continue this growth in traditional directions. They disrupt the economic equilibrium, introducing perturbations and uncertainty into economic dynamics, and at the same time contribute to the formation of a new type of economy — an innovative economy.*

*The innovative economy (knowledge economy, intellectual, "smart" economy) is interpreted as a type of economic activity that is based on the production and implementation of innovations. The stages of formation and characteristics of the innovative economy are substantiated on the basis of a study of the dynamics of modern economic development. The socio-economic interpretation of the concept of "competitiveness" in relation to the economy as a whole is clarified, the relationship with the concept of "economic efficiency" is shown, the competitive advantages of industrial enterprises are determined, taking into account the specifics of their development. The concept of increasing the competitiveness of industrial enterprises based on the development of basic, organizational, managerial and institutional innovations is proposed. The state of competitiveness of industrial enterprises is determined and the main directions of the influence of innovations on the growth of the competitiveness of industrial enterprises are developed, which ensure effective interaction of science, business and the state in the conditions of globalization.*

*Ключові слова: глобалізація, зростання конкурентоспроможності, промислові підприємства, інноваційна діяльність.*

*Key words: globalization, competitiveness growth, industrial enterprises, innovation activity.*

## ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сьогодні конкурентоспроможність — одна з найвпливовіших концепцій в економіці та політиці, оск-

ільки сприяє розвитку соціально-відповідального бізнесу на благо процвітання кожної нації та всього світу. Весь світ стає ареною діяльності великих корпорацій, поглиблюється міжнародний поділ праці, багаторазово зростають обсяги, динаміка та значення зовнішньої торгівлі та міжнародних економічних

відносин. І все це відбувається на основі зростання конкурентоспроможності економіки, плоттю та кров'ю якої є інновації. Завдання соціально-економічного розвитку над дотриманні стабільності, над кількісному накопиченні тих чи інших "позитивних" показників, а здатності продукування, створення можливостей до зміни. Завдяки інноваціям суспільний прогрес стає динамічним, творчим, цікавим та потрібним за всіма параметрами для людини.

Світова практика показує, що інновації посідають чільне місце економіки розвинених країн. Вони сприяють зростанню конкурентоспроможності економіки, забезпечують оптимізацію структури економіки, економію на масштабах виробництва, диверсифікацію господарської діяльності, залучення зовнішніх фінансових ресурсів з метою придбання ринкової влади та встановлення панування у розвитку провідних секторів світової економіки.

Інноваційна складова, що забезпечує зростання конкурентоспроможності промислових підприємств, надає сильний вплив на характер функціонування національної економіки та призводить до більшої її відкритості, інтенсифікації інтеграційних процесів, уніфікації регулювання підприємництва та контролю над ринками, однаковості норм та правил здійснення угод, стандартизації вимог до переміщення капіталу, зростання прямих іноземних інвестицій. Інновації "накачують" новою енергією існуючі економіки, формують конкурентоспроможний сектор інноваційної економіки, що обумовлено широким застосуванням інноваційних технологій, посиленням конкуренції між корпораціями розвинених і економік, що розвиваються, розвитком міжфірмової кооперації, зміною характеру і способів державного регулювання економіки. В даний час спостерігається стійке зростання конкурентоспроможності економіки тих країн, де базуються провідні транснаціональні корпорації (ТНК) — лідери застосування інноваційних технологій у своїх галузях та секторах економіки, що є важливою рисою сучасного світового господарства. У цьому взаємодія розвитку інновацій і зростання конкурентоспроможності промислових підприємств набуває надзвичайно важливого, по суті, першочергового значення, і, отже, необхідна глибоко опрацьована теорія, яка б ефективно використана під час вирішення конкретних завдань зростання їх інноваційності і конкурентоспроможності. Звідси необхідно ретельно вивчити досвід розвинених країн щодо проблем впливу інновацій на зростання конкурентоспроможності промислових підприємств та запропонувати такі рекомендації, які забезпечать інноваційно-конкурентний характер розвитку економіки в умовах глобалізації.

## АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

В якості теоретико-методологічної бази та відправних точок для осмислення та наукового аналізу взаємозв'язку інновацій та конкурентоспроможності промислових підприємств в системі сучасних ринкових відносин в умовах глобалізації використані праці вітчизняних учених: О. Амоші, В. Геєця, С. Ілляшенко, Б. Ма-

лика, І. Лукінова, Л. Фролова, А. Гальчинського, В. Пономаренко та ін. Різні теоретичні положення аналізу взаємозв'язку інновацій і конкурентоспроможності в ринковому середовищі містяться в наукових дослідженнях таких зарубіжних дослідників, як Абурдена П., Ансоффа І., Баклі П., Вестона Дж., Даннінга Дж., Дафта Р., Друкера П., Кантера Р., Кастель Р., Кастель Р. Ф., Кругмана П., Нссбіта Дж., Нортон Р., Портера М., Ругмана А., Стігліца Д., Тоффлера А., Фрідмана М., Хайєка Р., Хаймера С., Чандлера А. та ін.

Проте підходи до визначення впливу інновацій на підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств не дають чіткого, однозначного представлення цієї проблеми в макроекономічному аспекті, зокрема можливостей створення інноваційно-конкурентоспроможної економіки в умовах глобалізації.

## ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Визначення впливу інноваційної діяльності на зростання конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах глобалізації.

## ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проаналізовано концептуальні підходи [1, 2, 3] та конкретизовано погляди на генезу та розвиток інноваційних економічних відносин, які визначають у системі сучасних економічних відносин з позиції створення сприятливих умов для відтворення конкурентоспроможної економіки. У період зародження ринкових економічних систем склалася класична модель політичної економії, у структурі якої було закладено окремі елементи теорії інновацій як відокремленої системи економічних знань. Вони отримали відображення у поглядах: А. Сміта, Д. Рікардо, Ж.Б. Сєя, Дж. Ст. Мілл. Подальшому розвитку теорії інновацій послужили наукові погляди низки західних дослідників: Б. Санто, Б. Твісса, Г. Перлакі, Р. Фостера, Г.Т. Друкера, С.Кузнеца, У. Баумоля, Дж. Стігліца, П. Самуельсона та ін., які трактують інновацію як сукупність виробничих, технічних і комерційних заходів, які ведуть появи ринку нововведень. Проте всіма економістами визнано, що найбільший внесок у дослідження теорії інновацій зробив австро-американський вчений Й. Шумпетер. У роботі "Теорія економічного розвитку" він виділив 5 концептуальних підходів до вивчення інновацій.

Високо оцінюючи цю типізацію концептуальних підходів до дослідження інновацій, зазначено, що в ній не передбачається зміна людського фактора, якщо врахувати, що в процесі інноваційного розвитку особливого значення набувають такі якісні характеристики працівника, як його знання, бажання та здатність до безперервного навчання творчості та новаторству. В основі інноваційного економічного розвитку лежить радикальний відхід від "економічної людини", "раціонального максимізатора" до парадигми "саморозвиваючої", "інновативної", "комунікативної" людини. І раціональнішої альтернативи такому підходу практично немає.

Сучасний аналіз розвитку інноваційних економічних відносин правомірний у руслі визнання політич-

ної економії як найважливішого компонента економічної теорії, яка розкриває сутнісно-змістовну сторону явищ, що вивчаються на відміну від "принципів Економікс", що акцентують увагу на формі їх прояву. Політекономічна методологія передбачає виявлення об'єктивних закономірностей розвитку, зокрема й у більш конкретній предметній галузі дослідження, як інноваційні економічні відносини. Політекономічний погляд на розвиток інноваційних економічних відносин — це визнання їхнього головного місця та практичної значущості в системі економічних відносин, які в сукупності зі своїми об'єктами, суб'єктами, їх інтересами та цілями, а також механізмом їх забезпечення утворюють умови для відтворення конкурентоспроможної економіки. В економіці України таке визнання стримується загостренням протиріччя між об'єктивною потребою розвитку продуктивних сил і відставанням динаміки виробничих відносин настільки значним, що останні стають гальмом і перешкодою до подальшого розвитку продуктивних сил, які утворюють з виробничими відносинами діалектичну єдність як дві сторони одного й того ж способу виробництва. Гальмівна особливість виробничих відносин "ховається", головним чином, у їх серцевині — відносинах власності.

З позиції політико-економічного аналізу інновація на відміну від таких понять як ідея, винахід, оновлення трактується як сукупність відносин з приводу досягнення результату у вигляді нововведень (продуктових, процесних, організаційно-управлінських, інституційних та інших), що мають комерційний та соціально-економічний ефект. Інновація — це принципово новий товар/послуга, або в сучасному трактуванні — продукт, який вимагає своєї реалізації.

У сучасній економічній літературі пропонується безліч критеріїв, з яких здійснюється процес класифікації інновацій [1, 3]. В результаті узагальнення низки наявних в економічній літературі класифікацій інновацій запропоновано доповнити їх за ознакою стратегічного розвитку економіки, що сприяло введенню в економічний аналіз нових видів інновацій.

Структурні інновації (наприклад, нанотехнології) передбачають перехід до нового виду виробництва з метою завоювання нових ринків збуту, а також зниження ризиків, пов'язаних з можливим скороченням попиту на раніше освоєний вид виробництва. Споживчі або клієнтоорієнтовані інновації забезпечують підвищення якості обслуговування споживачів та повніше задоволення їх потреб, що сприяє зростанню прибутковості та конкурентоспроможності корпорацій. Вони дозволяють не лише значно збільшити обсяг продажу, а й підтримувати стратегічний розвиток корпорації у довгостроковому періоді. Маркетингові інновації забезпечують оптимальний вибір виробництва продукту, що сприяє зростанню конкурентоспроможності економіки. Організаційно-управлінські інновації спрямовані на створення абсолютно нових організаційно-правових структур та прийняття цілого комплексу короткострокових, середньострокових та довгострокових управлінських рішень з метою збільшення конкурентних переваг так званих експортних корпорацій та економіки в цілому.

Теоретико-методологічний аналіз показав, що інновації є важливим елементом сучасного економічного розвитку, фундаментальним показником НТП. Вони впливають на динаміку економіки: з одного боку, відкривають нові можливості для її зростання, з іншого — унеможливають продовження цього зростання в традиційні напрямки. Вони порушують економічну рівновагу, вносячи обурення і невизначеність в економічну динаміку, і в той же час сприяють формуванню економіки нового типу — інноваційної економіки.

Обґрунтовано етапи формування та характеристики інноваційної економіки на основі дослідження динаміки сучасного економічного розвитку. Інноваційна економіка (економіка знань, інтелектуальна, "розумна" економіка) трактується як такий тип господарської діяльності, що ґрунтується на виробництві та реалізації нововведень. У умовах додаткова вартість значною мірою створюється з допомогою інтелектуального труда. У широкому значенні слова, за рахунок науки, що стає продуктивною силою суспільства. Розширений політико-економічний підхід до аналізу інноваційної економіки дає змогу зафіксувати поняття "інноваційна економіка" як самостійну аналітичну одиницю.

Інноваційна економіка враховує позитивні тенденції розвитку економічних систем і знаходиться під постійним впливом інноваційної діяльності, як перетворюючого фактора економічного зростання. Народження інноваційної економіки обумовлено низкою об'єктивних причин: перенакопиченням капіталу у світовому господарстві, стрімкою інтелектуалізацією бізнес-процесів та викликаного цим піднесенням.

Велике значення для зростання інноваційної економіки має наявність відповідної інноваційної інфраструктури, за допомогою якої здійснюється фінансова, інформаційна, консалтингова, маркетингова та інша підтримка інноваційних процесів. Вона включає, як правило, університети та інші наукові установи, підприємства, дослідницькі центри, фінансові інститути, що дозволяє створити взаємопов'язану сукупність відносин у системі: освіта — наукові дослідження та розробки — промислове виробництво — ринок. Інноваційна складова є вирішальним чинником розвитку сучасної економіки та основою зростання конкурентоспроможності промислових підприємств.

Уточнено соціально-економічне трактування поняття "конкурентоспроможність" стосовно економіки в цілому, показано співвідношення з поняттям "ефективність економіки", визначено конкурентні переваги економік з урахуванням специфіки їх розвитку, запропоновано концепцію зростання конкурентоспроможності економіки на основі розвитку базисних, організаційно-управлінських та інноваційних.

Наголошено, що конкурентоспроможність економіки — це здатність економіки брати участь у міжнародній торгівлі, утримувати та розширювати певні сегменти на світових ринках, виробляти продукцію, що відповідає світовим зразкам. Визначається техніко-економічним рівнем виробництва, величиною витрат виробництва, якістю вироблених товарів, розвиненістю інфраструктури, наявністю абсолютних і відносних конкурентних переваг. Конкурентоспроможність — це динамічна багатофакторна відносна характеристика економі-

ки, тісно пов'язана з поточним станом та подальшим розвитком конкурентних переваг економіки, що визначають рівень продуктивності країни. Рівень продуктивності, своєю чергою, визначає доходи економіки, і навіть прибутковість інвестицій для інвесторів.

Моніторинг реалізації конкурентних переваг складає стадіях виробничого процесу логістики, до продажу товару. Тому дуже важливо обґрунтовано, жорстко та регулярно проводити політику нарощування конкурентних переваг різних об'єктів. Методами (інструментами) реалізації цієї політики є облік, аналіз, нормування та оцінка конкурентних переваг.

У своїй сукупності базові, організаційно-управлінські, інституційні інновації та на основі стійкої системи державного фінансування НДДКР та освіти, налагодженого податкового регулювання, застосування в організаціях методів моделювання та дослідження операцій, наявності в організаціях якісної системи менеджменту та маркетингу, високої кваліфікації кадрів забезпечують зростання конкурентоспроможності економіки.

Загальний стан конкурентоспроможності української економіки безпосередньо пов'язаний зі зростанням конкурентних позицій промислових підприємств і макроекономічною політикою, що проводиться державою. Досягнення ж конкурентоспроможності промисловими підприємствами в умовах глобалізації пов'язано з підвищенням інноваційності, модернізацією виробничих потужностей, зі зростанням ефективності наявних у розпорядженні активів, вибудовуванням оптимальних ланцюжків доданої вартості, успішним пошуком нових ринків збуту, впровадженням сучасних технологій, досягненням світового рівня виробник, приватно-державного партнерства, розробкою та реалізацією ефективних глобальних конкурентних стратегій.

## ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Розроблено основні напрямки інноваційної стратегії зростання конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах глобалізації.

Забезпечити умови залучення приватного капіталу в інноваційну діяльність. Зростання конкурентоспроможності економіки може бути лише з допомогою урядом, повинні послужити каталізатором залучення приватного капіталу, тобто численних ефективних гравців другого ешелону. Цей крок важливий для забезпечення успішних спільних проєктів, що доводять можливість взаємодії між зацікавленими гравцями на стороні бізнесу та на стороні держави. Потрібно прагнути усунути недовіру між потенційними учасниками великих інноваційних проєктів, а це означає домогтися грамотного законодавчого забезпечення інноваційної діяльності.

Необхідно розвивати не лише високотехнологічний сектор економіки, а й нові види інноваційної активності: венчурні фонди, технопарки та інші об'єкти інноваційної інфраструктури. Ці види активності дозволяють національним фірмам підвищити свою ефективність та вийти на нові ринки. Усувати надмірну регламентацію

інноваційної діяльності з боку уряду, що нерідко призводить до провалу програм, організованих разом із бізнесом. Логічним розвитком цього принципу є запровадження представників бізнесу до керівних органів нових інноваційних програм із правом вирішального голосу за збереження за державою права вето з принципових питань.

Створювати нові інститути, що сприяють стимулюванню інноваційної активності та зростання конкурентоспроможності національного бізнесу. Такий підхід створить умови для запуску конкуренції інститутів. Довіра до нових інститутів може досягатися за рахунок того, що до складу їх вищих органів управління включатимуться представники-люди, які користуються визнаною повагою у суспільстві та у діловому середовищі. Саме в цьому полягають причини систематичного "пробуксування" зростання інноваційності та конкурентоспроможності економіки України.

Встановити гнучку стратегічну взаємодію між урядом та бізнесом, що сприяє генерації ефективного впливу інновацій на зростання конкурентоспроможності промислових підприємств в результаті отримання більш адекватної інформації про процеси, які відбуваються в економіці.

### Література:

1. Сахно А.А., Чіков І.А., Недоборовський В.І. Оцінка державного фінансування науково-технічної діяльності за головними розпорядниками коштів у контексті забезпечення економічної ефективності. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2022. № 4. С. 86—100.
2. Гончарук І.В., Сахно А.А., Чіков І.А. Оцінювання заподіяних військовими діями збитків і втрат економіці України з урахуванням можливих потреб на відновлення національного господарства. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2023. № 1. С. 109—126.
3. Маслій О.А., Максименко А.П. Ризики та загрози економічній безпеці України у цифровій сфері в умовах війни. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2023. № 3. С. 179—199.

### References:

1. Sakhno, A.A., Chikov, I.A. and Nedoborovs'kyi, V.I., (2022), "Assessment of state funding of scientific and technical activities by the main administrators of funds in the context of ensuring economic efficiency", *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktual'ni pytannya nauky i praktyky*, vol. 4, pp. 86—100.
2. Goncharuk, I.V., Sakhno, A.A. and Chikov, I.A., (2023), "Assessment of damages and losses caused by military actions to the economy of Ukraine taking into account possible needs for the restoration of the national economy", *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktual'ni pytannya nauky i praktyky*, vol. 1, pp. 109—126.
3. Masliy, O.A. and Maksymenko, A.P., (2023), "Risks and threats to the economic security of Ukraine in the digital sphere in times of war", *Rynkova ekonomika: suchasna teoriya i praktyka upravlinnya*, vol. 3, pp. 179—199.

*Стаття надійшла до редакції 07.06.2025 р.*